

Др Гордана ДАМЈАНОВИЋ*

УТИЦАЈ РАЗВОЈА ТЕХНОЛОГИЈЕ НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА ПРАВА¹

Апстракт

Право интелектуалне својине је посебна грана права, којој је развојем интернета наметнута потреба за специфичним приступом решавању проблема заштите субјективних права над интелектуалним радом. Другим речима, у природи права интелектуалне својине јесте да се пружи правни оквир за производњу људског ума, што технолошки производи свакако јесу. Развој ауторског права је текао готово паралелно са настанком нових технологија. Ауторско право, трпи велику штету услед појаве нових технологија. Појава Интернета несумњиво налаже преиспитивање основних концепата ауторског права и уопште, интелектуалне својине. Лакоћа са којом се данас неовлашћено може користити ауторско дело трећег лица или повредити нечије сродно право довела је у питање одрживост важећег система заштите. Појава Интернета несумњиво налаже преиспитивање основних концепата ауторског права и уопште, интелектуалне својине. Лакоћа са којом се данас неовлашћено може користити ауторско дело трећег лица или повредити нечије сродно право довела је у питање одрживост важећег система заштите. Убрзање протока информација изазваних Facebook-ом, Google-ом и другима, у међувремену је европски институционални оквир – посебно систем права интелектуалне својине – ставио у брзо и континуирано промењиво и изазовно окружење о чему говори доношење Директиве о ауторским правима на јединственом дигиталном тржишту и Уредба о дигиталним услугама на тлу ЕУ.

* Ванредни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет, Република Србија, gordana.damjanovic@pr.ac.rs, ORCID: 0000-0002-0945-7168.

¹ Рад је настао као резултат истраживања на научно-истраживачком пројекту под називом "Систем заштите људских права и основних слобода – стање, изазови и перспективе" Правног факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици за период 2025-2027. Рад представља резултат истраживања које финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација по Уговору са Правним факултетом Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици (Евиденциони број уговора 451-03-137/2025-03/200254 од 4. фебруара 2025. године).

Кључне речи: Интелектуална права, ауторско право, технологија, интернет, повреде права.

1. УВОД

Ауторско право је корпус закона који признају писцима, уметницима и другим ствараоцима заштиту њихових књижевних и уметничких креација, која се обично називају „делима“. Ауторско право је право које припада ауторима (ствараоцима) књижевних, научних и уметничких дела (ауторска дела) и које обухвата низ имовинских и моралних права аутора у вези са његовим ауторским делом. Ауторско право почиње да тече „аутоматски“, односно по сили закона (Закон о ауторском и сродним правима, 2009, чл. 8), од оног тренутка када је аутор завршио рад на свом делу. Стога, ако сте завршили рад на вашем ауторском делу, знате да не морате да предузмете било какве правне радње пред органима државне управе да бисте стекли ауторско право. Добро је то што сте створили ауторско дело, а права која вам Закон признаје, почињу да теку од тог тренутка и трају целог живота и 70 година пост мортем.

Заштита ауторског и сродних права је суштинска компонента у подстицању људског стваралаштва и иновација. Давање подстицаја ауторима, уметницима и ствараоцима у форми признања и праведне финансијске накнаде повећава њихове активности и домете и често увећава стваралачке резултате. Такође, обезбеђивањем постојања права, предузећа и компаније могу лакше да инвестирају у стварање, развој и глобално пласирање дела; ово, са своје стране, помаже да се повећа приступ делима и наглашава уживање у култури, знању и забави широм целог света, као и повећање привредног развоја.

Власник ауторских права има ексклузивно право да репродукује дело заштићено ауторским правом, да га прерађује и на основу тога ствара ново ауторско дело, да дистрибуира копије ауторског дела, да изводи ауторско дело или га представља у јавности. Свака особа која неко од ових права користи без дозволе аутора крши ауторска права аутора, осим у случајевима када се то може квалификовати као употреба ауторског дела или у случајевима када је ауторско право истекло и ауторско дело постало јавни домен.

Ауторска права штите књижевност, уметничке, драмске и друге стваралачке елементе производа или услуге коју пружа могућност да носилац ауторског права спречи коришћење ових оригиналних елемената. Ауторска и сродна права су дата прилика за комерцијалну контролу коришћења оригиналних дела, књига, музике, филмова, компјутерских програма, оригиналне базе података, реклама, садржаја веб сајта, или било која друга дела која испуњавају критеријуме оригиналности. Дела која су заштићена не могу се умножавати или користити у комерцијалне сврхе од стране других лица, без претходне дозволе носиоца права.

Национални системи ауторских права следе две различите правне традиције: грађанско право у континенталној Европи и *common law* (опште право) у англосаксонском систему (Уједињеном Краљевству, Ирској, Малти и Кипру). Извесно усклађивање два система започело је доношењем Бернске конвенције о заштити књижевних и уметничких дела, 1886. године, која међународно признаје права на ауторство и право на приговор на било какво сакаћење, деформацију или другу модификацију или другу увредљиву радњу која би била штетна на част и углед аутора. Та два главна морална права су последично уграђена у британски и ирски закон. Они су међутим, уграђени као права која се додељују и на тај начин се могу одрећи. Морална права и даље представљају једно од подручја у којима национално право показује највеће разлике (Јовановић, 2021, 9).

Финансијска права у ауторском праву имају ограничено трајање, као што је предвиђено у релевантним уговорима WIPO које почињу са стварањем и записивањем дела и трају најмање 70 година после смрти аутора. Национални закони могу да усвоје и дужи период заштите. Овај период заштите омогућава и ствараоцима и њиховим наследницима његово репродуковање у свим облицима, укључујући штампање и звучне записе, његово јавно извођење и саопштавање јавности, његово емитовање, његово превођење на друге језике и адаптацију, као што је роман који се транспонује у сценарио за филм.

Сродна права уживају краћи период заштите, обично 50 година после извођења, записивања или пошто се одиграло емитовање. Ауторско право и заштита извођача такође укључују морална права, као што је право да се захтева ауторство над делом и право да се успротиви променама дела које штете угледу аутора. Права обезбеђена на основу ауторског и сродних права могу бити спроведена од стране носиоца права преко низа метода, укључујући покретање грађанског поступка, тражење административног правног лека и преко кривичног гоњења. Привремене мере, наредбе којима се захтева уништење предмета који врше право, као и инспекторске мере, користе се за спровођење права.

2. ИНТЕЛЕКТУАЛНА СВОЈИНА И ИНТЕРНЕТ

У дигиталном добу, интернет је постао основна платформа за дељење информација, медија и креативних радова, са чим долази и потреба за заштиту ауторског права од повреде или угрожавања. Квалитетна заштита ауторског права на интернету, као оригиналних духовних творевина аутора изражених у одређеној форми јесте од круцијалне важности за очување интелектуалне својине и права аутора.

Ауторска права на интернету се штите путем различитих правних и техничких мера. Правна заштита укључује примену Закона о ауторском и сродним правима, као и Кривичног законика који инкриминише неовлашћено коришћење заштићених дела,

док техничке мере могу обухватати дигиталне водене жигове, шифровање и системе за управљање дигиталним правима (Јовичић).

Неовлашћено објављивање дела на интернету представља озбиљан проблем данашњице. Без заштите коју пружа систем интелектуалне својине, превентивне и кривичне, било би готово немогуће спречити неовлашћену употребу предмета заштите.

Носиоци ауторског права дозвољавају корисницима интернета да слободно користе њихово ауторско дело. Тако се ствара привид да су дела јавна и ако су и даље под ауторском заштитом. У доба дигитализације и технолошког напретка нужно је редифинисање смисла и циљева ауторског права. Сврха ауторског права је подстицање разноврсности и стваралаштва, а традиционално ауторско право се показало као корисно за привреду, с обзиром на велико учешће индустрије повезане са ауторским правом. Зато су законодавци заинтересовани за заштиту ауторских права. Искоришћавање ауторских дела путем интернета доминира, али, и даље не постоје јасне границе шта је допуштено а шта није у размени информација на интернету.

Поред националне заштите, битна је активност Светске организације за интелектуалну својину (у даљем тексту WIPO) која је дубоко укључена у непрестану међународну дебату о формирању нових стандарда за заштиту ауторског права у кибернетском простору. У том погледу, Организација администрира WIPO Уговором о ауторском праву (WCT) и WIPO Уговором о извођењима и фонограмима (WPPT), који се често помињу као „Интернет уговори“. Ови Интернет уговори су разјаснили међународне норме усмерене на спречавање неауторизованог приступа и коришћења ауторских дела на Интернету. Заштита ауторским и сродним правима прибавља се аутоматски без било какве потребе за регистрацијом или другим формалностима. Међутим, многе државе обезбеђују за национални систем могућност регистрације и депоновања дела; ови системи олакшавају, на пример, питања која укључују спорове око власништва ауторских дела, финансијске трансакције, продају, цесију или пренос права. Многи аутори и извођачи немају могућност или средства да истрају у правном или административном спровођењу ауторског или сродних права, посебно имајући у виду све веће коришћење широм света књижевних, музичких и права извођења. Резултат тога је да се успостављају и јачају организације или удружења за колективно остваривање права, што је растући и неопходан тренд у многим земљама. Ова удружења могу да обезбеде својим члановима користи од административне и правне експертизе организације и ефикасност, на пример, у сакупљању, израчунавању и расподели ауторских хонорара прибављених на темељу националног и међународног коришћења дела или извођења њиховог члана.

3. СТАЊЕ У ЗЕМЉАМА ЕУ

Јачањем улоге интернета као главног тржишта за дистрибуцију садржаја заштићеног ауторским правима, као и приступ том садржају, носиоци права се суочавају са потешкоћама када желе да заштите своја права и остваре право на накнаду за коришћење свог дела „on line“. У том контексту предвиђене су мере којима се настоји побољшати положај титулара права у преговорима и у погледу накнаде за коришћење њихових ауторских дела путем интернета. Због тога се Европска Комисија највише посветила усаглашавању националних система држава чланица у домену регулативе ауторског и сродних права и омогућавању слободнијег онлајн приступа делима за кориснике на територији ЕУ, као и побољшању положаја носиоца ауторског права у преговорима и у погледу накнаде за коришћење њихових ауторских дела путем интернета (Радуловић, 2020, 259).

Будући да је дигитализација ауторска дела учинила лако доступним и променила улогу корисника ауторских дела, акценат је стављен на успостављање равнотеже између интереса аутора са једне и корисника ауторских дела са друге стране. Заштита ауторских дела је важна, али се мора прилагодити технолошким променама које се не могу зауставити.

3.1. Директива о ауторским правима на јединственом дигиталном тржишту

Директивом о ауторским правима на јединственом дигиталном тржишту (Directive of the european parliament and of the council on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC, у даљем тексту Директива) промењена су правила на интернету која се односе на ауторскоправна овлашћења. У циљу заштите ауторских права, како је истакла Европска Комисија, прописано је да Facebook, Youtube и сличне мреже, поставе филтере који ће „ловити“ повреде ауторских права. До доношења Директиве, интернет оператери су били у обавези да након добијања пријаве о повреди ауторскоправних овлашћења, спорни садржај уклоне, док ће на основу наведене Директиве, интернет оператери бити у обавези да унапред одређују да ли одређени материјал повређује туђа ауторска права. Директива даје предност уметницима и другим ствараоцима садржаја заштићеног ауторским правом, те ће због тога интернет платформе бити у обавези да улажу огромне суме новца са циљем превенције повреде ауторских права. Интернет платформе попут Facebooka, YouTubea или Google Newsa, биће у обавези да осигурају одговарајуће накнаде за уметнике и новинаре чија се дела искоришћавају у комерцијалне сврхе. Данас, интернет платформе исплаћују накнаде ствараоцима искључиво на добровољној бази и у врло ограниченој мери, јер не одговарају за садржај који је на њима смештен, те због тога нису превише заинтересовани за склапање уговора са носиоцима права.

Основни циљ Директиве је да онемогући зараду интернет платформама на садржају који неко створи, без плаћања накнаде за коришћење. Наведена Директива ће осигурати равнотежу између интереса свих учесника-корисника, креатора, аутора, новинара, с обзиром да је настала као резултат иницијативе за прилагођавање правила о ауторским правима ЕУ дигиталном добу.

Директива пребацује одговорност на власника сајта који је обавезан да провери да ли је нешто што корисници постављају заштићено ауторским правом, а ако јесте, мора да онемогући да се садржај на интернету појави. То значи да мора да филтрира садржаје. Промотери нових прописа одбацују идеју о цензури и тврде да нико неће бити спречен да објави било шта, под условом да тиме не оштећује нечије ауторско право. Међутим, технологија препознавања садржаја је изузетно скупа за имплементирање, то показује пример Google-а који је потрошио преко 60 милиона долара на развој YouTube-овог система за идентификацију садржаја. Потреба за таквом технологијом би могла да угаси мање платформе за размену садржаја, остављајући само постојеће велике компаније да доминирају на тржишту, што доводи до тога да ће временом веће платформе како буду добијале већу контролу над онлајн простором добити већу финансијску моћ и контролу над својим корисницима. Са централизованом моћи у великим Интернет компанијама, одабране платформе имају већу контролу над дељеним идејама и трошковима дељења, што смањује могућност да корисници буду изложени различитим идејама или да могу да деле своје мишљење. Критичари се плаше да би та технологија навела платформе да непрестано надгледају своје кориснике (Јовановић, 2021, 57). Озбиљност проблема захтева проналажење адекватног решења. Свакако ће пракса најбоље показати да ли су ове одредбе успеле да направе равнотежу између свих учесника на тржишту који користе дела заштићених ауторским и сродним правима, као и у којој мери су „неверне Томе” биле у праву. Јасно је да се постојећи правни оквири морају мењати док год се не успостави адекватан баланс између интереса свих учесника на овом тржишту, а време ће показати на који начин је Директива допринела томе. (Нови трендови у ауторском праву <https://www.milic.rs/autorsko-pravo/novi-trendovi-u-autorskom-pravu>).

3.2. Digital Service Act

Усвајањем Акта о дигиталним услугама (Digital Service Act – DSA) 23. априла 2022. године, Европска унија направила је значајан искорак у правцу изградње јединственог модела управљања дигиталним окружењем. Нови нормативни оквир односи се на све дигиталне посреднике чије су услуге доступне на простору ЕУ, а посебно на веома великим платформама (нпр. Инстаграм) и веома великом онлајн претраживачу (нпр. Google Search). Што више корисника имају, дигиталне платформе имају већу одговорност за сузбијање штетног садржаја и дезинформације, а алгоритми и праксе њиховог модерирања морају бити транспарентнији. У супротном,

њихово пословање на територији ЕУ може бити и забрањено. Заштита права корисника/ца у ЕУ могла би се индиректно одразити и на земље Западног Балкана. Међутим, без пуне имплементације ДСА, корисници/е у овом делу Европе неће имати на располагању све механизме заштите).

Актом о дигиталним услугама Европска унија настоји да створи сигурно дигитално окружење у којем ће бити заштићена права корисника, као и да утврди посебне обавезе великих платформи. Циљ доношења наведеног документа је и осигурање вишег нивоа транспарентности и одговорности у дигиталном окружењу и да сачини оквир за сузбијање нелегалног онлајн садржаја, производа и услуга, успостави јединствени систем надзора и спровођења мера, укључујући и санкције на нивоу целе Европске уније.

Функционисање комуникације на интернету, па и рад онлајн платформи за директну размену садржаја, подразумева постојање посредника. Посредници омогућавају прво повезивање корисника који желе да размењују садржаје путем онлајн платформи за директну размену, а потом и саму размену садржаја.

Као посредници у онлајн размени путем платформи за директну размену садржаја најчешће се означавају: оператори веб-сајтова који омогућавају повезивање корисника (на пример веб-сајтови за хостинг, индексирање, претраживање и хиперлинкинг дот-торент датотека), лица која обезбеђују рачунарске програме, тзв. клијенте који омогућавају рад платформи (као што је бит-торент клијент), наменски сервери који олакшавају повезивање корисника платформи и/или размену (на пример трекер код бит-торент платформи), али и интернет оператори. Јасно је да сви назначени посредници не доприносе размени садржаја путем платформи за директну размену на исти начин, стога се и њихова улога у потенцијалној повреди права разликује.

Правила наведена у ДСА првенствено се односе на онлајн посреднике и платформе. На пример, онлајн пијаци, друштвене мреже, платформе за дељење садржаја, продавнице апликација и онлајн платформе за путовања и смештај. Оно што је битно за онлајн платформе је то да су оне морале да објаве свој број активних корисника до 17. фебруара 2023. године. Ако платформа или претраживач има више од 45 милиона корисника (10% популације у Европи), Европска комисија ће услугу означити као веома велику онлајн платформу (*very large online platform*) или веома велики онлајн претраживач (*very large online search engine*). Ове службе ће имати четири месеца да испуне обавезе ДСА, што укључује спровођење и достављање Комисији прве годишње процене ризика. Државе чланице ЕУ су биле у обавези да именују координаторе за дигиталне услуге до 17. фебруара 2024. године, када и оне платформе које имају мање од 45 милиона активних корисника морају да буду у складу са свим ДСА правилима.

Један од кључних елемената ефикаснијег спровођења које је уведено овом Уредбом је управо улога координатора за дигиталне услуге. Ову улогу у државама

чланицама може обављати или постојеће регулаторно тело или се може основати ново. ДСА има за циљ да ограничи ширење нелегалног садржаја на мрежи, па зато успоставља нови сет обавеза с циљем да се створи безбедно онлајн окружење за све. То је први пут у историји регулативе управљања платформама ЕУ да се основна права људи стављају у први план, испред корпоративних интереса.

ДСА доноси напредак у заштити основних људских права на мрежи. Превасходно је у питању забрана оглашавања на основу профилисања и коришћења посебних категорија осетљивих података. Биће забрањено циљано оглашавање ка малолетним лицима, као и било какав вид циљаног оглашавања заснованог на религији, сексуалној оријентацији или етничкој припадности појединца. И то је права прекретница која отвара пут за ефикасно решавање оглашавања заснованог на надзору у будућности. (Јелисавец-Трошић, 2023, 82).

4. ПОВРЕДА АУТОРСКИХ И СРОДНИХ ПРАВА

Квалитетна заштита ауторског права на интернету, као оригиналних духовних творевина аутора изражених у одређеној форми јесте од круцијалне важности за очување интелектуалне својине и права аутора. Заштита ауторског права на интернету је од суштинског значаја за подстицање креативности и иновација. Она омогућава ауторима да задржи контролу над својим радовима, добија признање и финансијску накнаду за свој труд, те спречава неовлашћено коришћење и дистрибуцију њихових дела.

Намеће се питање, које тачно радње учињене приликом коришћења онлајн платформи за директну размену садржаја, а нарочито коришћењем бит-торент платформи (енгл. BitTorrent platforms), могу бити оквалификоване као радње повреде ауторског и сродних права и ко чини те радње.

Како су платформе за директну размену садржаја „неутралне” технологије, њихово коришћење само по себи не представља повреду ауторског и сродних права. Да би уопште дошло до повреде ауторског и сродних права коришћењем платформи за директну размену садржаја, јесте да се те платформе користе за неовлашћену размену заштићеног ауторског дела, односно предмета сродног права. У таквим ситуацијама јавља се питање које тачно радње повреде ауторског и сродног права могу да изврше корисници платформи? До непосредне повреде права од стране корисника платформи може се доћи неовлашћеним умножавањем, неовлашћеним интерактивним чињењем доступним јавности и неовлашћеним стављањем у промет предмета ауторскоправне, односно сродноправне заштите (Вујичић, 2020, 16).

Улога посредника у повреди права учињеној путем платформи за директну размену садржаја није увек сасвим јасна и овде можемо разликовати две групе случајева. Прва група обухвата случајеве у којима је посредник, пружајући услуге корисницима платформи, сам учинио или чини неку радњу која представља повреду

права. Друга група се односи на ситуације у којима посредник сноси одговорност за повреде права које чине корисници платформи користећи услуге које им он пружа (*Ibid*, 25).

Нови начини коришћења ауторских дела и предмета сродних права на Интернету постављају пред судове изазове тумачења појмова јавног саопштавања и умножавања предмета заштите. Суочени са раширеном праксом упућивања хиперлинком ка примерку предмета заштите који је уз сагласност титулара права или без ње, постављен на одређеном веб-сајту, носиоци ауторског и сродних права затражили су од националних судова у државама чланицама Европске уније да подведу спорну радњу, под појам радње саопштавања јавности предмета заштите. Тумачећи појам јавног саопштавања, Суд правде развио је и почео да примењује критеријуме „различитог техничког средства“ и „нове јавности“, и то најпре у предметима који се тичу постављања хиперлинка којим се упућује на предмет заштите постављен на другом сајту уз сагласност титулара права (Поповић, 2020, 49).

Повреда субјективног ауторског или сродног права постојала би само у случају да се предмет заштите искоришћава уз помоћ другог техничког средства у односу на оно коришћено приликом примарног (иницијалног) саопштавања. Уколико то није случај, саопштавање јавности постојало би само уколико се спорном радњом предмет заштите чини доступним оном делу јавности која титулар права није имао у виду приликом примарног саопштавања. Потребно је, дакле, да постоји „нова јавност“ у односу на ону којој је намењено примарно саопштавање предмета заштите на Интернету. Примена критеријума „различитог техничког средства“ и „нове јавности“ свакако је у интересу одржавања доминантног модела коришћења Интернета (*Ibid*).

5. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Сврха Уредбе о дигиталним услугама је, поред стварања безбедног, поузданог и транспарентног онлајн окружења и повећање нивоа заштите и спровођења права интелектуалне својине на онлајн платформама. Иако се фраза „интелектуална својина“, искључујући фусноте, појављује у Уредби само четири пута, утицај прописа на право интелектуалне својине је кључан. То је зато што је Уредба о дигиталним услугама намењена да обесхрабри предузећа да продају робу или услуге које повређују права интелектуалне својине, као што су жигови, индустријски дизајн или патенти, и ауторска права.

У контексту интелектуалне својине, функције регулативе у борби против илегалног онлајн садржаја, укључујући робу и услуге, манифестују се првенствено кроз: нуђење веће контроле над оним што корисници виде на мрежи и пружање тачнијих информација о огласима које виде као могућности лаког обавештавања о илегалном садржају или производима. Затим, кроз обезбеђивање платформама

средстава за рад са поузданим пријављивачима и кроз наметање обавеза праћења, предузећима која послују на онлајн платформама (Know Your Business Customer – KYBC).

Један од циљева је и јачање положаја корисника, укључујући могућност оспоравања одлука о модерирању садржаја и коришћења правних лекова, као што су механизам за решавање спорова или судска средства као и јачање транспарентности у широком спектру питања, укључујући алгоритме који се користе у препоручивању садржаја или производа.

Из перспективе права интелектуалне својине, илегални садржај треба схватити као кључни појам. Примери активности које укључују илегални садржај су дељење приватних слика без пристанка, онлајн праћење, продаја производа који нису у складу са прописима или фалсификованих производа, продаја производа или пружање услуга кршећи закон о заштити потрошача и неовлашћено коришћење материјала заштићеног ауторским правима. Сврха прописа је да се уравни тежи заштита права корисника и права интелектуалне својине и заштита приватности и слободе изражавања, као и да се обезбеди правна сигурност за пружаоце посредничких услуга (Dziubiła).

Према Уредби о дигиталним услугама (DSA), тела за вансудско решавање спорова нуде додатну могућност корисницима да реше спорове око модерирања садржаја са онлајн платформама. Корисници могу да оспоре одлуке модератора које доносе онлајн платформе, ограничавањем њихових налога или санкционисањем њиховог садржаја на неколико начина. Ово право се односи и на обавештења о незаконитом садржају која је платформа одбила.

DSA се не примењује у Србији аутоматски с обзиром да нисмо члан ЕУ, међутим процес приближавања ЕУ и усклађивања са њиховим правним тековинама, намеће потребу за усклађивањем националних правила са правилима ЕУ. Очекује се да ће Србија у оквиру преговарачког поглавља 10 (информатичко друштво и медији) морати да уведе правила слична DSA. DSA већ утиче на кориснике и компаније преко глобалних платформи и ЕУ тржишта.

ЛИТЕРАТУРА

Вујичић, Н. 2020. Повреда ауторског и сродних права коришћењем онлајн платформи за директну размену садржаја између корисника интернета. Интелектуална својина у дигитално доба. Београд;

Трошић, С. Ј. 2023. Ново законодавство ЕУ о дигиталним услугама. Европско законодавство;

Јовановић, С. 2021. Европска дигитална будућност у области ауторског и сродних права. Ниш;

Јовичић, М. Ауторска права на интернету. Доступно на: <https://ip.rs/usluge/autorska-prava-na-internetu>. Приступљено: 23. 07. 2025;

Поповић, Д. 2020. Повреда ауторског и сродних права на Интернету: осврт на новију праксу Европског суда правде. Београд;

Радуловић, С. Преображај класичног концепта колективног остваривања права у контексту технолошког напретка и законодавства ЕУ. 259. Доступно на: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0017-0933/2018/0017-09331805245R.pdf>. Приступљено: 21. 05. 2025;

Dziubiła, E. The constitution of the internet and intellectual property law – how does the Digital Services Act protect intangible assets? Доступно на: <https://ipbusinessacademy.org/the-constitution-of-the-internet-and-intellectual-property-law-how-does-the-digital-services-act-protect-intangible-assets>. Приступљено: 12. 08. 2025;

Пиратерија је смрт за креативност. Доступно на: <https://www.ekapija.com/news/2998183/piraterija-je-smrt-za-kreativnost-internet-stvara-privid-da-nema-autorskih-prava>. Приступљено: 01. 10. 2024;

Акт о дигиталним услугама. Доступно на: <https://sharefoundation.info/akt-o-digitalnim-uslugama-ili-kako-do-sigurnijeg-digitalnog-okruzenja/>. Приступљено: 01. 10. 2024;

Шта је интелектуална својина, 2010, 21, 23. 08. 2020. Доступно на: http://www.zis.gov.rs/upload/documents/pdf_sr/pdf/sta_je_intelektualna_svojina.pdf. Приступљено: 01. 10. 2024;

Нови трендови у ауторском праву. Доступно на: <https://www.milic.rs/autorsko-pravo/novi-trendovi-u-autorskom-pravu>. Приступљено: 01. 10. 2024;

Directive of the european parliament and of the council on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC;

Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance.

Gordana DAMJANOVIĆ, Ph.D

Associate Professor, University of Priština in Kosovska Mitrovica, Faculty of Law, Republic of Serbia, gordana.damjanovic@pr.ac.rs, ORCID: 0000- 0002-0945-7168.

IMPACT OF TECHNOLOGY DEVELOPMENT ON INTELLECTUAL RIGHTS

Summary

Intellectual property law is a special branch of law, to which the development of the Internet has imposed the need for a specific approach to solving the problem of protecting subjective rights over intellectual work. In other words, the nature of intellectual property law is to provide a legal framework for the production of the human mind, which technological products certainly are. The development of copyright has occurred almost in parallel with the emergence of new technologies. Copyright has suffered great damage due to the emergence of new technologies. The emergence of the Internet undoubtedly requires a reassessment of the basic concepts of copyright and, in general, intellectual property. The ease with which a third party's copyright work can be used without authorization today or someone's related right has called into question the viability of the current protection system. The emergence of the Internet undoubtedly requires a reassessment of the basic concepts of copyright and, in general, intellectual property. The ease with which a third party's copyright can be used without authorization or someone's related right can be infringed has called into question the sustainability of the current protection system. The acceleration of the flow of information caused by Facebook, Google and others has meanwhile placed the European institutional framework - especially the intellectual property rights system - in a rapidly and continuously changing and challenging environment, as evidenced by the adoption of the Copyright Directive in the Digital Single Market and the Digital Services Regulation in the EU.

Key words: Intellectual rights, copyright, technology, internet, infringements on right.